

A kriptovaluták szerepe a fenntartható gazdaságban

XVI. SOPRONI PÉNZÜGYI NAPOK
pénzügyi, adózási és számviteli szakmai és tudományos konferencia
Sopron, 2022. szeptember 28–30.

KONFERENCIAKÖTET

Szerkesztők:

Széles Zsuzsanna – Resperger Richárd – Szőke Tünde Mónika

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

Sopron, 2022

Közreadja:
SOPRONI EGYETEM
LÁMFALUSSY SÁNDOR KÖZGEZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Felelős kiadó: Prof. Dr. Fábián Attila
a Soproni Egyetem rektora

Szerkesztők:
Széles Zsuzsanna
Resperger Richárd
Szőke Tünde Mónika

Lektorok:

Bazsóné Bertalan Laura	Obádovics Csilla
Baranyi Aranka	Paár Dávid
Bartók István	Pappné Vancsó Judit
Jankó Ferenc	Papp-Váry Árpád
Keresztes Gábor	Széles Zsuzsanna
Kópházi Andrea	Szóka Károly
Kovács Tamás	Tóth Balázs István
Mészáros Katalin	Varga József
Németh Nikoletta	

Technikai szerkesztő:
Takács Eszter

A könyv a Soproni Egyetem és a Magyar Nemzeti Bank közötti együttműködés keretében, a Magyar Nemzeti Bank támogatásával készült.

ISBN 978-963-334-451-4 (nyomtatott)

Nyomdai kivitelezés: OOK-Press Kft.
Felelős vezető: Szűcs Judit

©Minden jog fenntartva.

TARTALOM

PLENÁRIS ELŐADÁSOK	7
Költségvetési stabilitás és gazdaságpolitikai mozgástér 2022 őszén – 2022: a növekvő kockázatok éve	
KOVÁCS Árpád.....	9
Hogyan támogatják a számvevőszékek a fenntartható fejlődési célok elérését?	
PULAY Gyula.....	23
FENNTARTHATÓSÁG A GAZDASÁG FÓKUSZÁBAN	39
Bulgária: az eurozóna 21. tagja?	
FERKELT Balázs.....	41
Egy fenntartható pénzügyi rendszer, a parciális iszlám bankrendszer szabályozása Európában	
CSEH Balázs.....	54
ZÖLD PÉNZÜGYEK ÉS ZÖLD SZÁMVITEL A GYAKORLATBAN	65
ESG szemlélet az államkötvénypiacokon	
BODÓ Regina	67
A nem pénzügyi információk közzétételi standardjai bevezetésének vállalati kihívásai	
BARTÓK István János.....	82
A 4/2013-as (I.11) kormányrendelet kapcsolata az önkormányzati alrendszert érintő reformokkal	
TÓTH Balázs.....	93
A változók dinamizálásának hatása logisztikus regresszió alapuló csődelőrejelzési modellek esetében	
SZÁNTÓ Tünde Katalin	110
A pénzügyi tudatosság vizsgálata egy primer kutatás tükrében	
BARANYI Aranka – BENCSIK Márta – CSERNÁK József.....	122
A beszámolóik összehasonlíthatósága a magyar számviteli törvény függvényében	
TÓTH Rita – KOVÁCS Tamás.....	139
Zöld pénzügyi megoldások Magyarországon	
SZÉLES Zsuzsanna – SIDLOVICSNÉ TÓTH Ildikó – BARANYI Aranka	147
Audit Planning, Literature Review	
TÓTH, Gábor – SZÉLES, Zsuzsanna	161

ZÖLD GAZDASÁGFEJLESZTÉS	
– FENNTARTHATÓ MEGOLDÁSOK	169
Lean alkalmazás a szállodaiparban	
PANKOTAY Fruzsina Magda.....	171
Szelektív hulladékgyűjtés Vas megye háztartásaiban	
MÉSZÁROS Katalin – NÉMETH Nikolett.....	178
Az egyetemi szféra piaci finanszírozásának elmúlt pár éves eredményei	
CZIRAKI Gábor	194
A környezetvédelem és a fenntarthatóság megjelenése a középiskolai	
oktatásban néhány tantárgyi példafeladaton keresztül	
RESPERGER Richárd	206
Benchmarking alapú termékfejlesztés a csomagküldő szektorban	
HACKL János.....	224
A távmunka aktuális kérdései nagyvállalatok esetében	
KERESZTES Gábor – TÓTH Dorina Anikó.....	241
A rövid ellátási láncok szerepe a fenntartható városi	
élelmiszerellátásban	
BAZSÓNÉ BERTALAN Laura.....	259
A geoparkok szerepe a helyi gazdaságfejlesztésben a Novohrad-Nógrád	
UNESCO Globális Geopark példáján keresztül	
PAPPNÉ VANCSÓ Judit.....	274
Edukációs tevékenység a TikTokon? – tapasztalatok egy pénzügyi	
tudatosság kampány példáján	
PIRGER Tamás – LIPTÁK Katalin – HORVÁTH Kata.....	288
How do Generation Y and Z Relate to the Practices of Companies	
Towards Sustainability? Focusing on Cafés and Catering Units	
Specializing in Non-Alcoholic Drinks in Sopron and Győr	
NYIKOS, Bendegúz Richárd – MÉSZÁROS, Katalin.....	296
FENNTARTHATÓ GAZDASÁG,	
FENNTARTHATÓ FINANSZÍROZÁS.....	311
Emelkedő energiaárak, kamatok és infláció hatása az alternatív	
energiát felhasználó projektek megtérülésére	
CZIPF Csongor	313
Hogyan szolgálja a közösségi finanszírozás a fenntarthatóságot?	
HORVÁTH András.....	335
A pénzügyi kultúra pénzleértékeléssel kapcsolatos hiedelmei az egri	
felsőoktatási hallgatók körében	
CSORBA László.....	348
A digitális jegybankpénz (CBDC) – mint a pénz új megjelenési formája	
– vizsgálata a felhasználói szempontok előtérbe helyezésével	
MIZSAK Márta – KERÉNYI Ádám.....	372

Miért döntünk a vállalati életciklusoknak megfelelő pénzügyi menedzselés mellett? – Kutatási részeredmények a magyar KKV-szektorban	
ANTAL Anita – KATITS Etelka	384
Az intellektuális tőkeelemek közzététele az éves jelentésekben – a tartalomelemzéses módszer problematikája	
KOVÁCS Zsuzsanna Ilona.....	406
A CSOK-támogatás addicionális gyermekvállalásra gyakorolt hatása és az újjépítésű ingatlanok családalapítást ösztönző hatása az ország nyugati és középső régióiban	
OBÁDOVICS Csilla – PLÖCHL Kata	418
Fenntartható aktív turizmus	
HOSCHEK Mónika – MÉSZÁROS Katalin – NÉMETH Nikoletta.....	442
A KRIPTOVALUTÁK ÉS A BLOCKCHAIN TÉRHÓDÍTÁSA.....	459
Blokklánc alapú technológiai újítások az egészségügyben	
KUCSÉBER László Zoltán – SÁGI Judit	461
Fashion Industry Projects Realized with the Use of Web3	
PAULOVICS, Ágnes	469
A sport pénzügyi irányai a kriptovaluták rendszerében	
FARAGÓ Beatrix – GÓSI Zsuzsanna – GAJZÁGÓ Gergő.....	489
A természetgazdálkodással összefüggő társadalmi konfliktusok és azok kezelésének gyakorlatai a hazai erdőgazdaságoknál	
BEDNÁRIK Éva – JÁMBORI Zsuzsanna – TAKÁTS Alexandra.....	503

A rövid ellátási láncok szerepe a fenntartható városi élelmiszerellátásban

BAZSÓNÉ BERTALAN Laura¹

Absztrakt: Napjaink fenntartható élelmiszerellátásában egyre fontosabb szerepet játszik a helyi termékek kínálata. Fontos kérdés azonban, hogy miként jutnak el a helyben termelt élelmiszerek a fogyasztók asztalára. A nagyvárosokban nagyobb a fizetőképes kereslet a jó minőségű termékek iránt, azonban a termékek akkor tudják ezt a vásárlóerőt megtalálni, ha a városok közelségében megfelelő kínálat található, és ha a két fél, azaz a termelő és a fogyasztó könnyen egymásra talál, vagyis, ha kiépültek erre alkalmas piacterek, hálózatok, online platformok, adatbázisok. Ebben aktív közreműködő szerepet játszhatnak a különböző piacszervezők, vállalkozók és civil szervezetek, valamint a helyi élelmiszerellátás biztosításáért felelős városok. Magyarországi kezdeményezések a hagyományos értékesítési csatornákon kívül (piac, termelői piac) főként a bevásárlóközösségek mentén szerveződnek. A tanulmány az INTERREG V-A Ausztria–Magyarország Program Shop of Region [ATHU154 számú] projektben keletkezett felmérések és tanulmányok eredményeinek elemzésére épül.

Kulcsszavak: REL, fenntartható városi élelmiszerellátás, közvetlen értékesítés

JEL-kódok: R38, R58, O13, Q18

The Role of Short Supply Chains in Sustainable Urban Food Supply

Abstract: Local products are playing an increasingly important role in today's sustainable food supply. However, an important question is how locally produced food gets to the consumer's table. In large cities, there is a greater demand for high quality products, but products can only find this purchasing power if there is an adequate supply close to the cities and if the two parties, producer and consumer, can easily find each other, i.e., if suitable marketplaces, networks, online platforms and databases have been established. Various market operators, entrepreneurs and NGOs, as well as the cities responsible for ensuring local food supply can play an active role in this. In Hungary, initiatives outside the traditional distribution channels (markets, farmers' markets) are mainly organised around shopping communities. The study is based on the analysis of the results of the surveys and studies

¹ Bazsóné dr. Bertalan Laura PhD adjunktus (*Assistant Professor*)
Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar
(*University of Sopron Alexandre Lamfalussy Faculty of Economics*)

carried out in the INTERREG V-A Austria-Hungary Programme Shop of Region [ATHU154] project.

Keywords: urban development, models of urbanisation, Sopron, middle-sized town

JEL Codes: R38, R58, O13, Q18

Bevezetés, célok

A városi élelmiszerellátás biztonsága és a városok rezilienciája érdekében tett intézkedések városi stratégiákban való megjelenése nem újkeletű (Sonnino, 2016; Morgen, 2015). Az utóbbi évek válságai, az ellátási láncok akadályoztatása, a helyi gazdaság stabilitásának megingása, az időjárás szélsőséges jelenségek, valamint a fenntarthatóság növelésének kényszere megteremtették azt a kontextust, amely rákényszeríti a nagyobb és egyre inkább a kisebb városokat is arra, hogy hosszabb távon gondolják át a helyi élelmezési lehetőségeket és stratégiákat. A városi élelmiszerellátási rendszer jelentős hányadát adja a városi üvegházhatású gázok kibocsátásának (pl. London esetében a 10%-áért felelős (The London Food Strategy, 2018)). Az élelmiszertermelés, elosztás és fogyasztás során keletkező hulladék is jelentős mértéket ölt a nagyvárosokban, így a hulladékok keletkezésének csökkentése és azok további hasznosítása (pl. komposztálás) is a stratégiák részét képezi.

A nemzetközi szintű egyezmények, megállapodások, közös stratégiák (pl. Milan Urban Food Policy Pact, 2015), vagy városi, városkörnyéki stratégiák (pl. a brüsszeli Local Food Strategy, 2015), a különféle fenntarthatósági célkitűzések érvényesítését szolgáló kezdeményezés és programdokumentumban fókuszba került a rövid ellátási láncok (REL) kialakítása, azok létrejöttének és működésének ösztönzése. Ez a folyamat a 2000-es évek elején már megkezdődött, a városok felismerték szerepüket a fenntarthatóság elérésében és a felelősségüket az élelmiszerellátás lokalizálásában. Egyre több önkormányzat fogantatosított különféle intézkedéseket a fenntarthatóbb városi élelmezés érdekében, illetve számos olyan kezdeményezés jött létre, amelyek célja a városi mezőgazdaság fellendítése, a fenntarthatóbb és alternatív élelmiszerellátási láncok létrejöttének támogatása, az egészségesebb táplálkozás ösztönzése, a lokális élelmiszerek előtérbe helyezése és a városi lakosság számára elérhetővé tétele, valamint a helyi gazdaság fejlesztése.

Az élelmiszerrendelkezés érvényesítését, a fogyasztók tudatosabbá válását, az alternatív és lokális élelmiszerellátási rendszerek létrehozását a civil kezdeményezések is szorgalmazták (Balázs, 2021). Az alulról jövő kezdeményezések, a városi szintű helyi társadalmi innovációk jó gyakorlatokat alakítottak ki, amelyek ma már egyre nagyobb teret hódítanak a hagyományos élelmi-

szerellátási láncok mellett. A szakirodalom elemzése alátámasztja, hogy nemzetközi és hazai vonatkozásban is megnőtt az érdeklődés az alternatív élelmiszerellátás iránt (Inzsöl, 2021).

A COVID-19 világjárvány hatására a helyben termelt élelmiszerek iránti kereslet további növekedésnek indult. Az egészséges élelmiszerek vásárlásának igénye, a biztonságos vásárlás és a helyi vállalkozások támogatása a multikkal szemben újabb lendületet adott a kedvező irányú folyamatoknak. A klímaváltozás egyre érezhetőbb jelei szélesebb körben készletcselekvésre a termelőket és a fogyasztókat. A tudatos fogyasztók vásárlási döntéseik meghozatalakor a környezeti fenntarthatóság céljainak érvényesítése érdekében előnyben részesítik a helyben és kisléptékben megtermelt, szezonális élelmiszereket. Emellett a társadalmi és gazdasági fenntarthatóság is szerepet játszik, így a vásárlók egyre növekvő tábora támogatja a helyi kistermelőket a multikkal szemben. A kistermelői, jó minőségű termékek ára nem versenyképes a globális élelmiszerláncban előállított és a diszkontáruházak polcain található termékekével szemben, így a kereslet elsősorban a nagyobb jövedelemmel rendelkező, vagy nagyon tudatos vásárlók részéről mutatkozik.

Az orosz–ukrán válság és az infláció hatására emelkedő költségek vélhetően csökkentik a kisléptékű élelmiszerek forgalmát, ugyanakkor pont az ehhez hasonló válsághelyzetekben indulnak be olyan társadalmi változások, amelyek felerősíthetik a rövid láncok iránti igényt, vagy a helyi élelmiszerek előtérbe helyezését, vagy akár az önellátásra törekvést. Segítik ezeket a folyamatokat a különféle társadalmi innovációk, a közösségi média, illetve segíthetik a városfejlesztők és a civil szervezetek is a megfelelő platformok biztosításával, vagy a szemléletformálással.

A tanulmány célja, hogy rávilágítson azokra a kezdeményezésekre, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a helyi termék és a városi fogyasztó egymásra találjon. Milyen városi jó gyakorlatok alakultak ki Európa szerte, hogyan hatott a pandémia a REL helyzetére és mi jellemző a hazai kisebb-nagyobb városokra. Az elemzés európai jó gyakorlatok bemutatásán keresztül szemlélteti, hogy milyen sikeres kezdeményezések révén járulhatnak hozzá a városok fenntarthatóbb, a helyi erőforrásokra épülő, a helyi szereplők érdekeit szolgáló modellek kialakításával.

Általános trendek a helyi termékek piacán

A lokális élelmiszerek iránti kereslet az elmúlt néhány évben, kiemelten a pandémia óta világszinten felfutóban van. Egyre többen részesítik előnyben a rövid értékesítési láncokat, saját régióban termelt egészséges és fenntartható élelmiszereket, mivel azok biztonságosabbak és egészségesebbek, helyben készülnek,

nem járnak be nagy távolságot, és kisebb forgalmú boltokban, piacokon, közvetlenül a termelőtől is beszerezhetők. A hivatalos statisztikai adatok mellett számos fogyasztói magatartást vizsgáló elemzés rávilágít a regionális termékek iránti kereslet növekedésére.

A fogyasztói szokások a bio minősítésű termékek piacán is kedvezően változtak. A pandémia ráébresztette a vásárlókat arra, hogy törődjenek az egészségük fenntartásáért, így a bio élelmiszerek, különösen a bio hús- és tejtermékek iránti kereslet jelentősen emelkedett az EU több országában, így Németországban, Ausztriában is. Erre a tendenciára a diszkontláncok is reagáltak, egyre több bio minősítéssel rendelkező terméket kínálnak, köztük sok sajátmárkás termékkel.

A fogyasztókat a klímavédelem és a fenntarthatóság kérdése is befolyásolja, a kereslet változásában a klímatudatos vásárlók növekvő aránya is szerepet játszik. A lokális termékek ennek is köszönhetik népszerűségüket, mivel a tudatos fogyasztók a fenntartható, kisléptékű, kevesebb kilométert utazó, így kevesebb üvegházhatású gázok kibocsátását eredményező termékeket részesítik előnyben. A kisléptékű gazdaságok támogatásával a fogyasztók a biodiverzitás megőrzését is támogatják, a hagyományos, nagytáblás mezőgazdasági termeléssel szemben. Egyes (főként nyugati) országokban az étkezési stílus is változóban van, kevesebb a húsfogyasztás és előtérbe került a növényi étrend.

A keresleti szokások változásánál meg kell említeni az online vásárlások nagy térhódítását. A pandémia korszakában a biztonságos bevásárlást az online rendelésekkel, a nagybevásárló központok, áruházak elkerülésével könnyebben lehetett biztosítani. A vásárlás kényelmesebb, a termékek pedig házhoz, vagy gyűjtőpontra érkeznek. A pandémia az online vásárlások terén is jelentősen átalakította a szokásokat: egy McKinsey-tanulmány rávilágított arra, hogy az európai élelmiszerüzletek online értékesítési csatornája 55%-kal bővült, és ez a szint várhatóan nem fog visszaesni.

Az osztrák AMA piackutatásai szerint 2020-ban jelentősen megugrott a biotermékek kereslete az osztrák fogyasztók részéről, ez a tendencia 2021-ben és 2022-ben már kevésbé érvényesült.² Az infláció Ausztriában is komoly árszínvonalemelkedést okozott az élelmiszerek körében, így érthető a diszkontáruházak forgalmának növekedése az egyéb értékesítési csatornákhöz képest. A helyi termékek keresletét viszont kedvezőtlenül irányba változtatta a válság, a jó minőségű, drágább termékekről a fogyasztók egy része kénytelen lemondani.

Az általános trendek között kell kiemelni, hogy a rövid ellátási láncok preferálása és a körforgásos gazdasági átállás a fejlettebb gazdaságú országokban már előrehaladottabb állapotban van. Ezekben az országokban az EU

² <https://amainfo.at/konsumenten/marktinfo/marktinformationen>

Green Deal stratégiájában kitűzött céloknak való megfelelés érdekében konkrét lépéseket, nemzeti és városi szintű stratégiákat (pl. Amszterdam, Bécs), pályázati ösztönzőket és gyakorlatban is működő kezdeményezéseket láthatunk. A városi fenntarthatóság, a körkörös gazdaságra való átállás és a rövid láncok kialakítása érdekében városi szinten is támogatják a városi mezőgazdaságot, a helyi léptékű termékelőállítás, a termelők és a fogyasztók összekapcsolását célzó platformok létrehozását, a különböző startup-ok létrehozását (pl. Belgium, Hollandia).

Az *Európai Unió* is támogatja a városi élelmiszerellátás lokális szintű szerveződését. A közösségi szintű vidékfejlesztési politika kedvező feltételeket teremtett a közvetlen értékesítés és a rövid ellátási láncok kialakulásához, a „Termelőtől a fogyasztóig” koncepció az Európai Unió zöld megállapodásának egyik törekvése annak érdekében, hogy az állampolgárok jó minőségű, helyi élelmiszerhez juthassanak. A „Termelőtől a fogyasztóig” stratégia lehetővé teszi az olyan fenntartható uniós élelmiszerrendszerre való átállást, amely biztosítja az élelmezésbiztonságot és az egészséges bolygó által biztosított egészséges étrendekhez való hozzáférést. (Európai Bizottság, 2020). A hazai vidékfejlesztési politikában a 2014–2020 közötti finanszírozási időszakban a rövid ellátási láncok (REL) kiépítésének támogatása kiemelt szerepet kapott. A támogatáspolitikán keresztül országosan létrejöttek a termelői piacok, emellett a kistermelőkre, családi gazdaságokra vonatkozó jogszabályok kedvezőbb irányba változtak, de még hiányoznak olyan értékesítési formák a hazai kisléptékű értékesítési rendszerből, amelyek nagyban segítenék a helyi közösségek kialakulását. Több EU-s országban működik közös értékesítési pont, amely közvetlen értékesítés lehetőségét nyújtja egy kiskereskedelmi egységben, köztes kereskedő közbeiktatása nélkül. Ennek hiányzik a magyar jogszabályi háttér Magyarországon. Akadályozó tényező a kistermelők fejlődésében, hogy az értékesítési mennyiség korlátozva van, ami megnehezíti a szintlépést termelők számára.

A fenntartható városi élelmiszerellátás iránti igény megjelenése a városi stratégiákban

A fenntartható városi élelmiszerellátás kialakítása a városi népességszám növekedése és a gyorsan változó globális gazdasági és környezeti feltételek miatt egyre fontosabbá válik. 2050-re a városi népességszám elérheti a teljes népesség 70%-át. A növekvő városi népesség élelmezése, annak biztosítása a klímaváltozás negatív hatásai mellett globálisan és lokálisan is megoldandó kérdésként jelent meg egyre több országban. A 2015-ben foganatosított ENSZ fenntarthatósági célok közül kettő is kapcsolódik az élelmezés témaköréhez: az egyik az élelmiszerpazarlás csökkentése, a másik az éhezés 2030-ig történő fel-

számolása (ENSZ, 2015). Ugyancsak 2015-ben jött létre 100 város összefogásával a *Milan Urban Food Policy Pact*, amelynek célja az éhínség csökkentése mellett a városi népesség megfelelő minőségű élelmiszerekkel történő ellátásának biztosítása, a városi és városkörnyéki gazdaság összekapcsolása, a helyi élelmiszerek városi felhasználásának növelése, hangsúlyozva, hogy a városi élelmezés megfelelő kialakítása más városi feladatok ellátásával összehangoltan, integráltan, a civil és a privát szektor bevonásával kell, hogy történjen. A szervezet jelenleg 240 várost képvisel, ahol 400 millió városi lakos érdekében törekednek a helyi élelmezési helyzet javítására. A *Food Action Cities* nemzetközi szervezet célja, hogy jó gyakorlatok bemutatásával segítse a városokat abban, hogy képesek legyenek újraformálni, átalakítani a városi élelmezési rendszereket egy egészségesebb és igazságosabb, fenntarthatóbb modell felé (Halliday et al., 2019).

A *RUAF Alapítvány* (Resource Centres on Urban Agriculture and Food Security Foundation) már 1999-ben megkezdte tevékenységét azzal a céllal, hogy csökkentse az urbanizációval járó szegénységet, és növelje a városi élelmiszerrendelkezést, csökkentve az élelmiszerimportot és a multik szerepét. A szervezet ötven ország 100 város vezetését segíti abban, hogy inkluzív és reziliens élelmezési stratégiát tudjanak kialakítani.

Városi stratégiák és célok a helyi élelmiszer helyi fogyasztása érdekében

A világ számos városa elkészítette már az élelmezési stratégiáját, ezek egy részét fogja össze a *Global Database For City and Regional Food Policies* globális adatbázis. A stratégiák jellemzően az alábbi területekre térnek ki:

- városi lakosság egészségének védelme;
- szegénység csökkentése;
- helyi élelmiszertermelés és fogyasztás, helyi élelmiszergazdaság;
- hulladékkezelés az élelmiszerágazatban, komposztálás;
- élelmiszer kereskedelem;
- közösségi együttműködések, közösségi kertek, bevásárlóközösségek, társadalmi vállalkozások támogatása;
- logisztika, elosztás;
- közétkeztetés;
- városi mezőgazdaság támogatása, zöldfelületek biztosítása;
- szemléletformálás, iskolai programok.

A stratégiák konkrét célkitűzéseket, és ezekhez rendelt intézkedéseket is tartalmaznak, amelyeknek megvalósítása részben városi, részben civil feladat. Több európai nagyvárosnak már elkészült a stratégiai terve, sok helyen önálló osztályt hoztak létre a célok megvalósításához (pl. London, Bécs, Göteborg,

Brüsszel, Melbourne, Párizs, Ljubljana), de emellett Ausztrália, Afrika, Dél-Amerika néhány városában is.

Hazánkban egyelőre nem jellemző a városi élelmezési stratégia városi szintű kidolgozása. A városfejlesztési dokumentumokban a rövid ellátási láncok, helyi élelmiszerrendszerek a helyi gazdaság ösztönzése céljából jelennek meg (pl. Nyíregyháza 2020–2030 Stratégiai Terve). Pécs stratégiájában részletesebben és több nevesített célkitűzésben is megjelenik a helyben termelt élelmiszer fogyasztásának ösztönzése, a Rövid ellátási lánc kialakítását négy intézkedés is szolgálja (Pécs Megyei Jogú Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2014–2020):

- helyi termékek felhasználási arányának a növelése a városi közszolgáltatásokban;
- patrióta beszerzési gyakorlat bevezetése;
- város–városkörnyék termelési célú együttműködésének kialakítása, erősítése;
- a helyi termékek piacra jutásának elősegítése, piacszervezési tevékenység.

A hazai fenntartható városfejlesztési dokumentumokban, a CLLD programokban a rövid ellátási láncok kialakulásának ügye tehát megjelenik, ahogy a kiragadott példák is mutatják, azonban a kifejezetten fenntartható városi élelmezési stratégia készítésének gyakorlata egyelőre nem alakult ki.

Sonnino (2016) felhívta a figyelmet arra, hogy empirikus és hosszú távú adatsorokra lenne szükség ahhoz, hogy meg tudjuk állapítani, hogy milyen mértékben képesek a városi élelmezési stratégiák újraértelmezni a városi és rurális területek, illetve a különböző élelmiszerellátási szektorok közötti kapcsolatot. Továbbá megállapította, hogy egyre kézzelfoghatóbb az igény az ellátási lánc csomópontjainak, kapcsolódási pontjainak fejlesztése (termelői piacok, élelmiszer átvételi lehetőségek), amelyet az intézményrendszernek fel kell ismernie és kezelnie kell. Másrészt több kutatást szorgalmazott arra vonatkozóan, hogy a városi kormányzatok általi koordinálásnak milyen szerepe van a helyi élelmiszerellátási láncok fejlesztésében (Sonnino, 2016). A helyi élelmiszertermelést a munkahelyteremtés, illetve annak környezeti és gazdasági hatásai miatt is fontosnak tartották, kiemelve az egészséges élelmiszerek városi lakossághoz való eljuttatását, illetve a „fenntartható és reziliens élelmiszer gazdaság” megalapozását.

A továbbiakban a helyben előállított élelmiszerek fogyasztókhöz való eljuttatása érdekében foganasított intézkedéseket fogjuk elemezni.

Rövid ellátási láncok és városok

A városi élelmiszerellátási stratégiák egyik célkitűzése, hogy megteremtse a feltételeit annak, hogy a város és térségében megtermelt élelmiszerek a városi fogyasztók számára elérhetővé váljanak, illetve növeljék az elfogyasztott élelmiszerek mennyiségén belül a helyiek arányát. Ezen cél elérése érdekében többféle eszköz áll a városok rendelkezésére. Ösztönözhetik a helyi termelést, élelmiszerek feldolgozását, azok helyi kiskereskedelmét, vendéglátó és turisztikai szektorban való megjelenését, vagy a helyi élelmiszerek közvetítésbe történő becsatornázását. A városok feladata, hogy teret adjanak különböző értékesítési csatornáknak, hagyományos és új típusú platformokat alakítson ki a piacoknak, termelői piacoknak, vásárcsarnokoknak, termelői adatbázisoknak, átvévi pontoknak. A városi piacok tradicionálisan biztosítják az értékesítés lehetőségét, azonban kérdéses lehet, hogy a piaci árusok között milyen árusok vannak jelen – helyi termelők, vagy nagyobb távolságról beszállítók? A városi piacok megfelelő infrastruktúra kialakítása mellett piacszervezőket is latba vehetnek annak érdekében, hogy a piacok megfelelő kínálattal minél több fogyasztót tudjanak megszólítani.

A kínálat ösztönzését a termelők különféle támogatásával tudja elérni. Számos városban működnek pályázati támogatások, pénzügyi eszközök, együttműködési projektek annak érdekében, hogy a helyi kistermelők hatékonyabban tudjanak működni, vagy sikeresebbek legyenek az értékesítésben, pl. a marketing tevékenységben.

A városok mindezeket túl aktivizálhatják a civil szervezeteket és a közösségeket is. Ezt szintén támogatási források allokálásával, vagy különféle platformok megteremtésével tudja elérni. Kiemelten fontos a szemléletformálás, a városlakók tájékoztatása és aktív bevonása a különféle közösségi kezdeményezésekbe, vásárlói közösségekbe. A piacok, vásárok szervezése, működtetése mellett a közvetítés helyi beszállítókra alapozásával tud jelentős előrelépéseket elérni. Ehhez a megfelelő minőség mellett nagyobb mennyiségeknek kell kiszámíthatóan, stabilan rendelkezésre állni, ami a legkisebb termelők számára nem igazán vállalható. A közvetítés helyi beszállítókra alapozása már több országban kedvező képet mutat, hazánkban is megjelent már a szándék (a kormány célja az, hogy 2023 januárjától a közvetítés konyháira az élelmiszerek 80%-a REL rendszerből kerüljön). A helyi termelők helyzetének javítása erősíti a helyi gazdaságot, helyben tartja a fogyasztók által elköltött jövedelmeket. A helyi termék kevesebb kilométert tesz meg, ezáltal kisebb az ökológiai lábnyoma is (bár ezt a szakirodalom nem tekinti egységesen elfogadottnak).

A városok feladata az is, hogy támogassa azokat a kezdeményezéseket, amelyek azt a célt szolgálják, hogy a helyi lakosok saját vagy közösségi kertjeikben saját részre vagy a közösség számára konyhakertet műveljenek, azaz növeljék az önellátást. A városi mezőgazdaság fejlesztésének egyik kiemelt célja az, hogy a város területén, nem használt zöld felületein lehetővé tegye a lakóknak a kertészkedést. Mindez jótékonyan hat a helyi közösségre, a lakók egészségére és mentális állapotára, a városi levegőre és klímára, valamint a biodiverzításra (Maye, 2019; Sonnino, 2016). A közösségi kertek kialakításánál elsősorban a közösségfejlesztés és a társadalmi szolidaritás megvalósítása a fő cél. A közösségi kertek, városi kertek olyan városrészekben nyújthatnak megoldást, ahol fontos, hogy csökkenjen a különböző társadalmi csoportok közötti elszigeteltség, ahol a társadalmi kohézió erősítésére van szükség. Sikeresen alkalmazzák a közösségi kerteket pl. Németországban a különböző bevándorlók társadalmi integrációjában. Számos sikeres példát láthatunk hazánkban is, pl. Budapesten, Miskolcon, más nagyvárosokban (Rosta 2009, 2013), de ezekben elsősorban a helyi lakóközösség összekovácsolása, illetve az egyéni kertészkedés biztosítása a fő cél.

Közvetlen értékesítés gyakorlata a városokban

A közvetlen élelmiszerértékesítésnek többféle modellje alakult ki a városokban. Bár a városok határában a farmboltok vagy a háztól történő értékesítés is megoldható, illetve a hagyományos piacokon, vásárcsarnokokban is bizonyos napokon elérhetőek az élelmiszerek vagy a különféle delikáteszek, ínycsboltok is bevált megvalósulási formája a helyi termékek értékesítésének. A tudatos fogyasztók egyre népesebb táborának modernebb, olykor kényelmesebb megoldások kellene. A közvetlen értékesítés előnye, hogy a fogyasztó és a termelő között kialakul a személyes kapcsolat és a bizalom, ami a magasabb minőségi elvárások miatt is fontos. Ugyanakkor a személyes kapcsolat egyfajta kötődést és felelősségérzetet is kelt a fogyasztóban, tudja, hol készült a terméke, és tudja, hogy az általa elköltött pénz melyik gazdaságba kerül.

A tudatos fogyasztók egy szűkebb csoportja hajlandó anyagi vagy más jellegű áldozatokat is hozni a helyi termék és termelő érdekében. Ez sokféle formában megvalósulhat, a közösségi mezőgazdasági modellektől a társadalmi munkával működő boltokig bezárólag. Számos országban létrejöttek azok a társadalmi részvételen nyugvó megoldások, amelyek keretében a nagyvárosok térségéből a helyi termelők termékei a fogyasztókhoz eljutnak. Ilyenek a különböző egyesületek, kooperációk, mezőgazdaságot támogató közösségek (CSA,

GASAP, AMAP, SoLaWi³, foodcoops), ahol a fogyasztók közvetlenül a termelőtől kapják heti gyakorisággal doboz-rendszerben a lokális élelmiszert (Kummer–Milestand, 2020). Elterjedtek a doboz-rendszerek az európai országokban, így például Franciaországban, Belgiumban, Olaszországban, Németországban, az Egyesült Királyságban, Spanyolországban, Svájcban és Hollandiában is, míg újszerű és nemzetközi összehasonlításban egyelőre szerényebb pl. Ausztriában Magyarországon, Horvátországban, Lettországon vagy Litvániában. Franciaország kiemelkedőnek mondható, már 2015-ben több mint kétezer közösség által támogatott mezőgazdasági együttműködés létezett, amelyek nagyjából 320 000 fogyasztót láttak el (Weckenbrock et al., 2016), míg ugyanekkor Belgiumban 138 közösség 25 500 fogyasztóval, Hollandiában 47 ilyen közösség létezett 14 500 vásárlóval. Ezek a közösségi kezdeményezések mára megerősödtek és számuk tovább növekedett. Bécs városában ma már szinte minden kerületben megtalálható legalább egy bevásárló közösség, Magyarországon pedig a nagyobb városokban, agglomerációkban formálódnak a közösségi alapokon nyugvó mezőgazdasági értékesítési rendszerek. A bevásárlóközösségek, kosárrendszerek a hazai városokban is megjelentek, egyik legsikeresebb a Nyíregyházi Kosár, amely más városok számára is adaptálható modellként működik (pl. Szombathelyen is a Nyíregyházi Kosár rendszerét vették át).

Napjaink kihívásainak felelnek meg a különböző 24 órában elérhető helyi termékeket kínáló élelmiszerautomaták vagy önkiszolgáló konténer-boltok. Ezek a pl. Németországban, Ausztriában elterjedt megoldások lehetővé teszik, hogy kereskedő jelenléte nélkül történjen meg a termékértékesítés, a fogyasztók számára kedvező időpontban.

Napjainkban, különösen a COVID-19 világjárvány hatására az online értékesítés aránya jelentősen növekedett. Ez a helyi termékek értékesítési gyakorlatára is igaz, egyre több termelő értékesíti termékeit online (pl. heti kiszállítással házhoz, vagy átvételi pontra). Teret hódítottak a különféle online piacterek (pl. markta.at), amelyek kifejezetten a helyi termékeket juttatják el a városi fogyasztókhoz.

³ A szolidáris gazdaságok nemzetközi hálózata Németország, Ausztria, Luxemburg és Svájc közösség által támogatott mezőgazdasági együttműködéseit fogja össze. Németországban a közösség által támogatott mezőgazdaságnak (Solidarische Landwirtschaft – Community Supported Agriculture) jelentős hagyománya van, nagyjából 100 ilyen jellegű együttműködés jött létre, az első 1988-ban (<https://urgenci.net/wp-content/uploads/2016/05/Overview-of-Community-Supported-Agriculture-in-Europe-F.pdf>).

Bécs a fenntartható élelmiszerellátásért

Bécs Európa egyik leginnovatívabb és legélhetőbb városa, amely élen jár a fenntarthatósági célok megvalósításában. A város és térsége Ausztria és egyúttal közép-európai térség kiemelkedő gazdasági központja. 2019-ben az osztrák GDP 25,2%-a Bécs tartományban állítódott elő.

A város célja, hogy ösztönözze a helyi gazdaság szereplőit arra, hogy a lehetséges ágazatokban a teljes értékteremtési lánc, a termeléstől az értékesítésig helyben, vagy Bécs 100 km-es körzetében történjen. Igaz ez az élelmiszerelőállításra is. Bár Bécs kiemelkedő adottságokkal rendelkezik a helyi élelmiszerelőállítás terén, a közel kétmillió agglomeráció élelmezésében a helyben vagy 100 km-es körzetben megtermelt élelmiszerek csak egy kis hányadát adják az élelmiszerkínálatnak. A helyi gazdaságfejlesztés és városi élelmiszerellátási stratégia szerint cél ennek a jövőben további növelése (Schwarzl–Weiß, 2017).

A városi szintű programok már hosszabb időre tekintenek vissza. Bécs az „*ÖkoKauf Wien*” programot már 1998-ban életre hívta azzal a céllal, hogy növelje az egészséges és helyi bio élelmiszerek fogyasztását a városi intézményekben (a közétkeztetésben minimum 30%-a, az iskolákban, óvodákban minimum 50% legyen a bioélelmiszer aránya), ezzel nagyjából 100 ezer főt láttak el naponta megfelelő minőségű, fenntartható gazdaságból származó élelmiszerekkel, ami külföldi összehasonlításban is kimagasló eredménynek tekinthető (Roth–Kromp, 2016). Emellett az „*ÖkoEvents*” programot is életre hívták, ahol a saját rendezvények catering szolgáltatásainál várták el a helyi termékek felhasználását.⁴

Bécs egyes kerületeiben jelentős zöldségtermesztés folyik, amely összességében jóval meghaladja a városi keresletet (statisztikai adatok alapján 2017-ben 80 000 tonna többlet keletkezett). Azonban csak bizonyos zöldségfélésegekből jellemző a túltermelés (pl. borsó, salátauborka, répa, káposzta, zeller, spárga, spenót és hagyma), míg más zöldségekből nem lehet a helyi keresletet fedezni (pl. gomba, karfiol, paprika, saláta, cukkini), és elsősorban a szezonális zöldségek, a fűszernövények és a magasabb hozzáadott értéket tartalmazó feldolgozott élelmiszerek iránt jelentkezik nagyobb kereslet (Schwarzl–Weiß, 2017). A helyben megtermelt zöldségeknek azonban csak egy része tud a helyi fogyasztók asztalára vagy a közétkeztetésbe kerülni.

A helyi termékek legjellemzőbb értékesítési csatornája Bécsben is a termelői piacok és a hagyományos piacok. A városban 17 napi kiskereskedelmi piac és 5 heti piac található, amelyek főként élelmiszereket kínálnak, ezek mellett időszakos és alkalmi piacok is működnek. A város által üzemeltetett piacok

⁴ <https://www.wien.gv.at/umweltschutz/nachhaltigkeit/wien-isst-gut.html>

nagy múltra tekinthetnek vissza, kedvelt bevásárló helyei a bécsi lakosoknak és az ide érkező turistáknak. A forgalom növelése érdekében Bécs ingyenes piaci applikációt hozott létre (Wiener Märkte App⁵), amellyel több, mint 20 élelmiszerpiac kínálata tekinthető át, részletes információkat nyújt a standokról, a nyitva tartásról, a standok elhelyezkedéséről, eseményekről. A COVID-19 járvány időszaka alatt a város kialakította a piaci házhozszállítás rendszerét is.⁶

A Bécsi Élelmiszerakcióterv (Wiener Lebensmittelaktionsplan – Wien isst G.U.T.) kidolgozása 2020-ban indult többek között a Milanói Városi Élelmiszeri Egyezmény céljaival összhangban a fenntartható élelmiszer rendszereért és az élelmiszerhulladék csökkentése érdekében. Az akciótervben a város egyértelműen elköteleződött

- a minőségi, egészséges és fenntartható módon előállított helyi élelmiszerek;
- a bécsi biogazdálkodás;
- az ökológiai gazdaságban megtermelt élelmiszerek arányának növelése;
- táplálkozási stratégia létrehozása;
- a korábbi ÖkoKauf Wien kritériumrendszer továbbfejlesztése;
- a városi beszerzések keretében beszerzett élelmiszerek esetében az állatjólét növelése;
- az élelmiszer-pazarlás elkerülése;
- és az OekoBusiness Wien „natürlich gut essen” gasztronómiai díj kiterjesztése mellett.⁷

A városi kezdeményezések sorát bővítik további szervezetek, kamarák tevékenységei, így a Bécsi Gazdasági Kamara (Wirtschaftskammer Wien) ösztönző és szemléletformáló programjai is, mint például olyan szakvásárok szervezése, amelyen a kisléptékű helyi termelők is bemutatkozhatnak (Genuss statt Masse – Regionalität und Spezialität⁸). A mezőgazdasági vállalkozókat összefogó Bécsi Mezőgazdasági Kamara (Landwirtschaftskammer Wien) létrehozta a városi mezőgazdaságot támogató „Stadtlandwirtschaft” applikációt, amelynek segítségével a fogyasztók könnyebben megtalálják a helyi termelőket.⁹

⁵ <https://www.wien.gv.at/kontakte/ma59/marktapp.html>

⁶ <http://www.marktlieferung.wien/>

⁷ <https://www.wien.gv.at/umweltschutz/nachhaltigkeit/wien-isst-gut.html>

⁸ <https://www.wko.at/site/genuss-statt-masse/start.html>

⁹ <https://www.stadtlandwirtschaft.wien/>

A városban a helyi fogyasztók közreműködésével számos közösségi kezdeményezés jött létre az elmúlt években. A város szinte valamennyi kerületében létrejöttek kisebb-nagyobb bevásárló közösségek, úgynevezett fo-odcoops-ok.

A városi és civil kezdeményezéseken túl a piaci szereplők is nagy szerepet játszanak a helyi élelmiszer helyi értékesítésében. A város valamennyi kerületében regionális élelmiszerboltok, kisebb-nagyobb delikateszek találhatók, ahol a tudatos és igényes bécsiiek kedvükre válogathatnak, emellett egyre több online piactér és online vásárlási lehetőség áll a fogyasztók rendelkezésére. Ezek közül jó példa a markta.at, amely a pandémia alatt megsokszorozta a vevői körét és forgalmát. A markta.at egy kifejezetten helyi élelmiszereket értékesítő vállalkozás, ahol a minőségi, kistermelői termékek 100 km-es távolságon belülről rendelhetők átvételi pontokra.¹⁰

Összegzés

A helyi élelmiszerek városi élelmezésben betöltött szerepének fellendítése érdekében a városok vezetésének innovátor szerepet kell betölteni, illetve támaszkodnia kell a civil szektorra és a helyi lakosságra is. Az élelmiszerellátás-biztonság megteremtése, rövid ellátási láncok előtérbe helyezése, a helyi élelmiszerellátási csatornák létrejöttének ösztönzése, a globális láncoktól való függetlenedés támogatása egyre fontosabb feladatként jelentkeznek, amelyekben a városok tevételesen is részt tudnak venni, pl. a közétkeztetés helyi alapanyagokból történő biztosításával, termelői piacok létrehozásával, vagy épp a szemléletformálással. Mivel az Európai Unió pályázati források is felhasználhatók a felsorolt célok érdekében, jelentős fellendülés és intézményesülés tapasztalható e téren. Az élelmezés relokációjához, a városperem helyi élelmezésében betöltött szerepének növeléséhez szintén szükség van szemléletváltásra, és a közösségi és települési szintű aktív részvétel növelésére. Egyre jellemzőbb városi gyakorlat az élelmezési stratégia kidolgozása és a helyi élelmiszerfelhasználás növelése, valamint az élelmiszerhulladék csökkentése céljából.

Felhasznált irodalom

- Balázs B. (2020): Élelmiszerönrendelkezés. Cselekvési lehetőségek az élelmiszer-szektorban. *Fordulat* 27(1):82–101.
- Brussels Environment and the Brussels Regional Public Service's Agricultural Unit. (2016): *Good Food Strategy. Towards a sustainable food system in the Brussels-Capital Region.*

¹⁰ www.markta.at

- ENSZ (2015): Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Európai Bizottság. (2020): A „termőföldtől a fogyasztóig” stratégia a méltányos, egészséges és környezetbarát élelmiszerrendszerért. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0381&from=EN>
- Global Database For City and Regional Food Policies adatbázis. <https://foodsystemsplanning.ap.buffalo.edu/resources/global-database-for-food-policies/adv-search-gfpd/>
- Greater London Authority. (2018): The London Food Strategy. Healthy and sustainable food for London.
- Halliday, J. – Platenkamp, L. – Nicolarea, Y. (2019): A menu of actions to shape urban food environments for improved nutrition, GAIN, MUFPP and RUAF.
- Inzsöl R. (2021): Az élelmiszertermelés relokalizációjának térbeli különbségei és változásuk Magyarországon a XXI. század elején, *Tér és Társadalom*, 35(1):54–71. DOI: <https://doi.org/10.17649/TET.35.1.3277>
- Maye, D. (2019): „Smart food city”: Conceptual relations between smart city planning, urban food systems and innovation theory. *City, Culture, and Society?* 16, 18–24. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ccs.2017.12.001>
- Milan Urban Food Policy Pact. (2015): Milan Urban Food Policy Pact – 15 October 2015. Letöltve: 2022. október 12. <https://www.milanurbanfoodpolicypact.org/wp-content/uploads/2020/12/Milan-Urban-Food-Policy-Pact-EN.pdf>
- Morgen, K. (2015): Nourishing the city: The rise of the urban food question in the Global North. *Urban Studies* 52(8):1379–1394. DOI: <https://doi.org/10.1177/0042098014534902>
- Nyíregyháza Stratégia Terve. Megakom Tanácsadó Iroda. (2020) https://www.uni-miskolc.hu/files/12028/Nyiregyhaza_2030.pdf
- Pécs Megyei Jogú Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2014–2020. ECO-CORTEX Kft. és MSB Zrt. <https://www.pvfzrt.hu/userfiles/dokumentumok/ITS20142020.pdf>
- Schwarzl, B. – Weiß, M. (2017): Regionale Lebensmittelpfade am Beispiel der Stadt Wien für die Produktgruppe Gemüse. SUM-Food Projekt. Umweltbundesamt GmbH. Wien.
- Shop of Region. (2022): Regionális termékek kínálatának elemzése Bécscben. https://www.interreg-athu.eu/fileadmin/be_user_uploads/VELOREGIO/Shop_of_Region_Kinalatelemzes_Becs.pdf
- Sonnino, R. (2016): The new geography of food security: exploring the potential of urban food strategies. *The Geographical Journal* 182(2):190–200. DOI: <https://doi.org/10.1111/geoj.12129>

Internetes hivatkozások:

<http://www.markta.at>

<http://www.marktlieferung.wien/>

<https://amainfo.at/konsumenten/marktinfo/marktinformationen>

<https://www.stadtlandwirtschaft.wien/>

<https://www.wien.gv.at/kontakte/ma59/marktapp.html>

<https://www.wien.gv.at/umweltschutz/nachhaltigkeit/wien-isst-gut.html>

<https://www.wien.gv.at/umweltschutz/nachhaltigkeit/wien-isst-gut.html>

<https://www.wko.at/site/genuss-statt-masse/start.html>